

Complexnummer: 523457

Smallepad 5
3811 MG Amersfoort
Postbus 1600
3800 BP Amersfoort
www.cultureelerfgoed.nl

T 033 421 74 56
E info@cultureelerfgoed.nl

Complexnaam

Joodse School, woonhuis

Aantal complexonderdelen

4

Monumentnummers van complexonderdelen

39057, 523458, 523459, 523460

Woonplaats

Winterswijk

Gemeente

Winterswijk

Provincie

Gelderland

Locatie van het hoofdobject

Spoorstraat 36, 7101 GV te Winterswijk

Complexomschrijving

Inleiding

Winterswijk was een van de Nederlandse oostelijke grenssteden waar zich in de achttiende en negentiende eeuw gevluchte Joden vestigden. Van de bloeiende Joodse gemeenschap die hier ter plaatse ontstond getuigt het complex aan de Spoorstraat bestaande uit een SYNAGOGE met MIKWE en MUUR, een WOONHUIS voor de Chazan, een Joodse GODSDIENSTSCHOOL en een BEGRAAFPLAATS. De gebouwen werden uitgevoerd naar ontwerp van architect H. VAN DER SCHAAF. De synagoge die reeds bescherming op rijksniveau geniet, werd in 1889 voltooid. In 1905 werd het complex uitgebreid met een woning voor de chazan. Hieraan werd in 1909 een tweeklassige school gebouwd, waar elke dag na de normale schooltijd les werd gegeven in Joodse gebruiken en de Tora. De oorsprong van de begraafplaats is ouder. Volgens bronnen is er reeds in de zeventiende eeuw (1647) sprake van een Joodse begraafplaats aan de Spoorstraat, die toen nog Koostegge werd genoemd. De graftekens op de huidige begraafplaats dateren echter uit de negentiende eeuw. De begraafplaats werd gesloten omstreeks 1875 toen het begraven binnen de bebouwde kom werd verboden. Aan de Misterweg werd toen een nieuwe begraafplaats aangelegd.

De Spoorstraat maakt deel uit van de Winterswijkse binnenstad en loopt van de Wooldstraat tot aan het in 1880 gebouwde spoorwegstation. In de negentiende en begin twintigste eeuw werd deze lange straat bebouwd met overwegend winkelpanden, kleine bedrijfspanden, een bank en voorname woonhuizen.

* Dit gegeven is onderdeel van het rijksmonumentenregister

** Dit is een registergegeven voor zover noodzakelijk voor de identificatie van het rijksmonument

Het complex aan de Spoorstraat valt op door haar gaafheid en de zeldzame aanwezigheid van verschillende binnen de Joodse cultuur werkzame elementen op één terrein, waardoor het een voor Nederland bijzonder complex vormt. De verschillende gebouwen vertonen onderling een grote samenhang in stijl, doordat zij zijn ontworpen door één architect, binnen een periode van ongeveer dertig jaar. Het complex bevindt zich grotendeels in oorspronkelijke staat.

Het beschermde complex bestaat uit de volgende onderdelen:

De SYNAGOGE met MIKWE en MUUR, Spoorstraat 32

Het WOONHUIS van de chazan (Spoorstraat 36)

Joodse GODSDIENSTSCHOOL (Spoorstraat 36)

JOODSE BEGRAAFPLAATS met ijzeren HEKWERK en betonnen MUUR.(Spoorstraat bij 36)

Complexomschrijving

De complexonderdelen liggen dicht bij elkaar op een terrein op de hoek van de Spoorstraat en de Sleeswijkstraat. De begraafplaats is op de hoek van het perceel gesitueerd en beslaat een smal, rechthoekig terrein. Het oudste thans nog aanwezige graf stamt uit 1817, de jongste uit de jaren zeventig van de 19e eeuw. De begraafplaats is in 1912 van een nieuwe, in beton uitgevoerde ommuring met smeedijzeren hekwerk voorzien. Ten westen hiervan bevindt zich de in 1905 in sobere Chaletstijl met Neo-Renaissance-elementen gebouwde woning van de chazan (Spoorstraat 36). Hier tegenaan staat de kleine, in 1909 gebouwde school met Art Nouveau elementen. Ten oosten van de school ligt haaks op de Sleeswijkstraat de synagoge in eclectische stijl uit 1889 met het mikwe erachter. Woning, school en synagoge zijn omgeven door een tuin, die aan de straatzijden begrensd is door een eenvoudig smeedijzeren hekwerk vervaardigd door J.W. huiskamp.

Waardering

Complex van SYNAGOGE met MIKWE en MUUR, WOONHUIS en SCHOOLGEBOUW gebouwd in respectievelijk 1905 en 1909 door architect VAN DER SCHAAF en oudere BEGRAAFPLAATS met OMMURING en HEKWERK, bij het bestaande rijksmonument synagoge.

-Van architectuurhistorische waarde als voorbeeld van een Joods complex waarbij verschillende functies op één terrein aanwezig zijn. Het complex valt op door de grote samenhang van de onderdelen onderling, de gave hoofdvormen en de bijzondere detaillering van de gebouwen afzonderlijk alsmede vanwege de aanleg van de begraafplaats, waarin voor een negentiende-eeuwse Joodse begraafplaats karakteristieke elementen herkenbaar zijn. Het complex geeft een overzicht uit het oeuvre van architect Van der Schaaf, omdat het verschillende gebouwen bevat uit een periode van ongeveer 30 jaar.

-Van stedenbouwkundige waarde vanwege de grote samenhang van de complexonderdelen onderling en vanwege de ligging van het complex aan de Spoorstraat. Het complex neemt een groot deel van de westelijke straatwand in en draagt als zodanig in hoge mate bij aan het karakter van de straat.

-Van cultuurhistorische waarde vanwege de bestemming van het complex binnen de godsdienstige, sociale en funeraire geschiedenis. Als herinnering aan het bestaan van een bloeiende Joodse gemeenschap in Winterswijk. Het complex geniet hoge zeldzaamheidswaarde vanwege de aanwezigheid van verschillende functies op één terrein.

* Dit gegeven is onderdeel van het rijksmonumentenregister

** Dit is een registergegeven voor zover noodzakelijk voor de identificatie van het rijksmonument

Monumentnummer*: 39057

Status rijksmonument
Inschrijving register* 17 september 1974
Kadaster deel/nr 82926/46

Woonplaats* Gemeente* Provincie*
Winterswijk Winterswijk Gelderland

Kadastrale gemeente* Sectie* Kadastraal object* Appartement aanduiding Grondperceel
Winterswijk L 5156

Omschrijving**

Synagoge met mikwe. Eenvoudig bouwwerk uit de tweede helft van de 19e eeuw. Belangrijke inventaris: Arke, Lodewijk XVI-vormen, laatste kwart 18e eeuw, afkomstig uit de synagoge te Elburg. Bima, tweede helft 19e eeuw, afkomstig uit de synagoge te Zwartsluis. Kandelaar en ander liturgisch gerei, 18e eeuw. Mikwe met entreeportaal, kleedruimte, badruimte en het ketelhok, door middel van een muur met urinoirs, verbonden met het synagoge gebouw.

Hoofdcategorie Subcategorie Functie
Religieuze gebouwen Kerk en kerkonderdeel Synagoge

* Dit gegeven is onderdeel van het rijksmonumentenregister

** Dit is een registergegeven voor zover noodzakelijk voor de identificatie van het rijksmonument

Monumentnummer*: 523458

Status	rijksmonument
Inschrijving register*	10 mei 2002
Kadaster deel/nr	82947/181

Woonplaats*	Gemeente*	Provincie*
Winterswijk	Winterswijk	Gelderland

Locatiennaam	Locatieomschrijving
Winterswijk	

Kadastrale gemeente*	Sectie*	Kadastraal object*	Appartement aanduiding	Grondperceel
Winterswijk	L			4127

Omschrijving**

Omschrijving

WOONHUIS op samengesteld grondplan, twee bouwlagen hoog onder een samengestelde kap bestaande uit een zadeldak belegd met gesmoorde Muldenpannen (bouwdeel rechts) en een flauw hellend lessenaarsdak (bouwdeel links). Langs het dak lopen witgeschilderde windveren. De puntgevel rechts bezit een gereconstrueerd schijnsparant met een gesneden sierrand in de vorm van druppels en voor het linker bouwdeel is een gesneden dakrand aangebracht met een vergelijkbare detaillering. De gevels bezitten een gepleisterde plint en zijn opgetrokken in rode baksteen gemetseld in kruisverband. Ze worden verlevendigd door witgepleisterde speklagen, geboorte- en sluitstenen en gepleisterde boogvelden waarin bloemenranken zijn aangebracht. De asymmetrisch ingedeelde VOORGEVEL aan de Spoorstraat bestaat rechts uit een vooruitspringend, twee vensterassen brede partij met puntgevel en een iets terugliggend linkerdeel waarin zich de entree bevindt. In het rechter geveldeel bevinden zich op begane grondniveau twee tweeruits schuifvensters elk onder een segmentboog. Op de verdieping is centraal in de gevel onder het schijnsparant gekoppelde tweeruits schuifvensters geplaatst onder een rondboog met witgeschilderd boogveld. Naar de niet-oorspronkelijke, waarschijnlijk uit de jaren twintig stammende voordeur met smal verticaal vierruits venster leiden twee treden thans belegd met grindtegels. Het rechthoekige bovenlicht van de deur is gevuld met glas-in-lood. In de bouwlaag hierboven bevindt zich centraal in het geveldeel een niet-oorspronkelijk stolpvenster met bovenlicht. De belendende school is tegen de RECHTER ZIJGEVEL aangebouwd. De sobere drie vensterassen brede LINKER ZIJGEVEL bezit geheel rechts in de eerste bouwlaag een blind venster en geheel links een tweeruits schuifvenster beide onder segmentboog. In de tweede bouwlaag bevinden zich in de centrale en in de linker as twee openslaande vensters. Tegen de ACHTERGEVEL van het woonhuis is links een eenlaags aanbouw geplaatst onder zadeldak belegd met pannen. In de rechter zijgevel van deze aanbouw bevinden zich een deur en een venster. De indeling van INTERIEUR is nog in belangrijke mate in oorspronkelijke staat. Door middel van deuren op de begane grond en op de verdieping is de belendende school toegankelijk. Het

* Dit gegeven is onderdeel van het rijksmonumentenregister

** Dit is een registergegeven voor zover noodzakelijk voor de identificatie van het rijksmonument

woonhuis bezit kamers-en-suite gedeeld door schuifdeuren. In de gang op de begane grond bevindt zich een terrazzo vloer en in de keuken een eenvoudige houten schouw. Naar de verdieping leidt een eenvoudige houten trap.

Waardering

WOONHUIS van de Chazan, gebouwd door architect SCHAAF in 1906.

-Van architectuurhistorische waarde als gaaf en goed voorbeeld van een woonhuis gebouwd in een sobere Neo-Renaissancestijl met elementen uit de Chalet-stijl.

-Van stedenbouwkundige waarde als functioneel onderdeel van het Joodse complex aan de Spoorstraat. Het pand heeft hoge ensemblewaarden met de andere complexonderdelen, met name met de belendende Joodse godsdienstschool en is daardoor beeldbepalend aan de Spoorstraat.

-Van cultuurhistorische waarde binnen de godsdienstige en sociale geschiedenis als woonhuis van de chazan, de voorganger in synagogen van kleinere gemeenschappen. Het woonhuis vertegenwoordigt een van de functies die aanwezig zijn binnen het Joodse complex aan de Spoorstraat.

Hoofdcategorie

Woningen en woningbouwcomplexen

Subcategorie

Dienstwoning(K)

Functie

Onderwijzerswoning

* Dit gegeven is onderdeel van het rijksmonumentenregister

** Dit is een registergegeven voor zover noodzakelijk voor de identificatie van het rijksmonument

Monumentnummer*: 523459

Status	rijksmonument
Inschrijving register*	10 mei 2002
Kadaster deel/nr	82948/2

Woonplaats*	Gemeente*	Provincie*
Winterswijk	Winterswijk	Gelderland

Kadastrale gemeente*	Sectie*	Kadastraal object*	Appartement aanduiding	Grondperceel
Winterswijk	L			4127

Omschrijving**

Omschrijving

De blokvormige SCHOOL is opgetrokken op een rechthoekige plattegrond, telt twee bouwlagen en wordt afgesloten door een plat dak waaruit een gemetselde schoorsteen steekt. De gevels bezitten een gepleisterde plint en zijn opgetrokken in twee tinten rode baksteen, met witte voegen en in kruisverband gemetseld. De gevels karakteriseren zich voorts door de toepassing van pleisterwerk en siermetselwerk in gele verblendsteen, onder andere in de vorm van speklagen en als vensteromlijsting. In de gevels bevinden zich hoge stolpvensters en schuifvensters die allen nog de oorspronkelijke in Art Nouveau-trant gebogen roedenverdeling bezitten. De kozijnen zijn zwart geverfd. De symmetrisch ingedeelde drie vensterassen brede VOORGEVEL aan de Spoorstraat bezit in de eerste bouwlaag een breed driedelig venster met gesneden stijlen, aan de onderzijde voorzien van een waterdorpel. Onder het venster is over de hele breedte van de gevel een afzaat gemetseld. Het venster wordt aan de bovenzijde afgesloten door een ijzeren latei met versierde klinknagels tussen gepleisterde oren. Tussen de twee bouwlagen bevindt zich een gepleisterd, trapeziumvormig veld dat wordt omgeven door een in profielbaksteen gemetselde rand. In het pleisterwerk zijn in de uiteinden Jugendstilornamenten aangebracht, waartussen oorspronkelijk vermoedelijk een tekst was aangebracht. Direct hierboven bevinden zich in de tweede bouwlaag twee vensters onder in gele baksteen gemetselde segmentbogen. Deze bogen zijn voorzien van gepleisterde boogstenen en langs de vensters loopt pleisterwerk tot de wisseldorpels. In de gepleisterde boogvulling zijn florale motieven aangebracht. De gevel wordt afgesloten door een daklijst tussen geprofileerde, gepleisterde hoekstukken die op uitkragende, in siermetselwerk uitgevoerde hoeklisenen rusten. De hoeklisenen bezitten gepleisterde consoles. De RECHTER ZIJGEVEL is drie vensterassen breed. De in de gevel terugliggende entree bevindt zich geheel rechts. De portiekopening wordt afgesloten door een in gele en witte verblendsteen gemetselde segmentvormige boog met gepleisterde boogstenen en gepleisterde boogvulling voorzien van een floraal Art Nouveau-motief. Links hiervan bevinden zich twee vensters onder een in siermetselwerk aangebrachte hoefijzerboog met gepleisterde geboorte- en sluitstenen en een gepleisterd boogveld met floraal Art Nouveau-motief. In de bouwlaag hierboven bevinden zich twee hieraan identieke vensters en geheel rechts, in de as boven de entree is een rond venster aangebracht, eveneens met siermetselwerk omgeven. Onder dit venster bevindt zich een tweede, nu kleiner rond venster. De zijgevel wordt afgesloten door een eenvoudige

* Dit gegeven is onderdeel van het rijksmonumentenregister

** Dit is een registergegeven voor zover noodzakelijk voor de identificatie van het rijksmonument

witgeschilderde houten daklijst. Tegen de ACHTERGEVEL is een recentelijk opnieuw opgemetselde eenlaags aanbouw geplaatst waarin zich privaten bevonden. Het INTERIEUR bestaat uit twee klaslokalen boven elkaar en een bouwdeel waarin zich de houten bordestrap en het entreeportaal bevindt. In het lokaal op de begane grond bevindt zich een schoolbord en een eenvoudig stucplafond, in het lokaal erboven een schouw.

Waardering

Joodse GODSDIENSTSCHOOL gebouwd naar ontwerp van architect SCHAAF in 1909.

-Van architectuurhistorische waarde als gaaf en goed voorbeeld van een klein schoolgebouw in Art Nouveaustijl, met hoge architectonische kwaliteiten die voornamelijk tot uiting komen in de eenvoudige blokvormige hoofdvorm, het materiaalgebruik van verschillende kleuren baksteen, siermetselwerk en de pleisterwerkdetaillering. Opvallend is de bijzondere gebogen roedeverdeling van de vensters. Het pand is een goed voorbeeld binnen de typologische ontwikkeling van het schoolgebouw, en herkenbaar als school bijvoorbeeld aan de plaatsing en grootte van de vensters.

-Van stedenbouwkundige waarde als onderdeel van het Joodse complex aan de Spoorstraat, het gebouw heeft hoge ensemblewaarden met de andere complexonderdelen en is beeldbepalend aan de Spoorstraat.

-Van cultuurhistorische waarde als voorbeeld van een Joodse godsdienstschool, en als zodanig belangrijk binnen de geschiedenis van de Joodse cultuuroverdracht. Belangrijk als onlosmakelijk onderdeel van het Joodse complex aan de Spoorstraat.

Hoofdcategorie

Cultuur, gezondheid en wetenschap

Subcategorie

Onderwijs en wetenschap

Functie

Schoolgebouw

* Dit gegeven is onderdeel van het rijksmonumentenregister

** Dit is een registergegeven voor zover noodzakelijk voor de identificatie van het rijksmonument

Monumentnummer*: 523460

Status rijksmonument
Inschrijving register* 10 mei 2002
Kadaster deel/nr 82948/21

Woonplaats* Gemeente* Provincie*
Winterswijk Winterswijk Gelderland

Locatiennaam Locatieomschrijving
BY spoorstraat 36, Winterswijk

Kadastrale gemeente* Sectie* Kadastraal object* Appartement aanduiding Grondperceel
Winterswijk L 4129

Omschrijving**

Omschrijving

De kleine Joodse BEGRAAFPLAATS is aan drie zijden door een in 1912 opgerichte betonnen muur omgeven, de overige zijden zijn afgeschermd door een taxushaag en een beukenhaag. De geheel in beton uitgevoerde ommuring is opgebouwd uit muren tussen vierkante pijlers die aan de bovenzijde zijn afgesloten met een iets overstekende dekplaat. Op iedere pijler is een kleine verdiepte Davidsster aangebracht en geel geverfd. Aan de Spoorstraatzijde onderbreekt een negen meter lang smeedijzeren hekwerk de betonnen muur. In dit hekwerk is eveneens het Davidsstermotief verwerkt. De begraafplaats is te betreden via een draaihek in de noordzijde. De begraafplaats is volledig begroeid met gras en heeft geen paden. In het gras bevinden zich nog slechts enkele staande zerken en restanten van graftekens. De beplanting bestaat uit enkele monumentale bomen.

Waardering

Joodse BEGRAAFPLAATS, waarvan de aanleg terug gaat tot in de zeventiende eeuw, maar waarvan de graftekens uit de negentiende eeuw dateren eeuw. Het HEKWERK en de MUUR dateren uit 1912,

-Van architectuurhistorische waarde vanwege de hoofdvorm en de aanleg van de begraafplaats, waarin voor Joodse begraafplaatsen uit die tijd typische kenmerken herkenbaar zijn zoals de eenvoudig vormgeven graftekens in het gras geplaatst.

-Van stedenbouwkundige waarde vanwege de ligging binnen het complex aan de Spoorstraat. De begraafplaats heeft ensemblewaarden met de andere complexonderdelen en is door hoofdvorm en beplanting beeldbepalend aan de Spoorstraat.

-Van cultuurhistorische waarde binnen de funeraire geschiedenis en vanwege de aanwezige graftekens genealogische waarde. Als

* Dit gegeven is onderdeel van het rijksmonumentenregister

** Dit is een registergegeven voor zover noodzakelijk voor de identificatie van het rijksmonument

herinnering aan de aanwezigheid van een bloeiende Joodse gemeenschap in Winterswijk.

<i>Hoofdcategorie</i>	<i>Subcategorie</i>	<i>Functie</i>
Uitvaartcentra en begraafplaatsen	Begraafplaats en -onderdelen	Begraafplaats
Uitvaartcentra en begraafplaatsen	Begraafplaats en -onderdelen	Begraafplaatshek